

Nr 101.

Godkänd av första kammaren den 25 april 1917.
Godkänd av andra kammaren den 25 april 1917.

*Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av dels Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag om expropriation
m. m. dels ock i anledning därav väckta motioner.*

(Lagutskottets utlåtande nr 24.)

Till Konungen.

Genom en den 27 oktober 1916 dagtecknad proposition, nr 22, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt, i statsrådet hållet protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om expropriation,
- 2) lag om ändrad lydelse av vissa §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom,
- 3) lag om ändrad lydelse av 71 § i lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten,
- 4) lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, samt
- 5) lag om ändring i vissa delar av lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning.

Vidkommande det sist nämnda lagförslaget vill riksdagen erinra därom, att Eders Kungl. Maj:t genom proposition nr 23 föreslagit riksdagen att antaga ett vid nämnda proposition fogat förslag till lag om fastighetsbildning i stad, enligt vilket förslag lagen den 31 augusti 1907

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 14 saml. 31 häft. (Nr 101.)

angående stadsplan och tomtindelning skulle upphävas. Propositionen nr 23 har ännu icke blivit slutligen behandlad av riksdagen. I avbidan på dylik behandling av berörda proposition har riksdagen ansett sig böra tills vidare uppskjuta behandlingen av propositionen nr 22 i fråga om det i densamma innefattade förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning.

De övriga i propositionen nr 22 upptagna lagförslagen hava icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, men har riksdagen i anledning av propositionen och i ämnet väckta motioner för sin del antagit nedan intagna lagar.

Vid lagen om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, har riksdagen velat framhålla angelägenheten därav, att då expropriation av vattenfall äger rum för åstadkommande av belysning eller drivkraft att tagas i anspråk för en på långt avstånd från vattenfallet belägen ort, det måtte tillses, att vattenkraften icke tages i anspråk i vidare mån än att den ort, där fallet finnes, icke går miste om möjligheten att för sina egna skäligena behov utnyttja detsamma.

De av riksdagen alltså för dess del antagna lagarna införas här som följer.

1:o) Lag om expropriation.

Häri genom förordnas som följer:

. Allmänna bestämmelser.

Om expropriationsrätt.

1 §.

Fastighet, som tillhör annan än kronan, må tagas i anspråk genom expropriation, om Konungen prövar det nödigt:

1. för befästning, övnings- eller förläggningsplats för krigsmakten, skjutbana, som äger betydelse för den allmänna skjutskicklighetens utveckling, eller eljest för rikets försvar;

2. för allmän väg på landet eller i stad, järnväg eller spårväg för allmän trafik, bro, hamn, lastningsplats, kanal eller annan farled, flottled, telegraf- eller telefonanläggning eller annan anläggning för den allmänna samfärdselns främjande;

3. för allmän byggnad;

4. för ändamål, som det enligt lag eller författning tillkommer kommun eller annan dylik samfällighet att tillgodose;

5. för att förse en ort med vatten eller förhindra förorenande av vattenledning, som är anlagd för sådant ändamål;

6. för annat ändamål, som är jämförligt med något under 1, 2, 3, 4 eller 5 angivet och äger väsentlig betydelse för det allmänna;

7. för att inom bebyggt område vid järnvägsstation, hamnplats eller fiskläge eller å annan ort med större sammanträngd befolkning åstadkomma tryggade bostadsförhållanden;

8. för att bereda befolkningen eller en väsentlig del därav å en ort mark till uppförande av byggnad för överläggningar eller föredrag i allmänna frågor eller åsyftande religiös uppbyggelse, folkbildning, nykterhetens främjande eller annat därmed jämförligt ideellt ändamål av synnerlig vikt;

9. för åstadkommande på det allmännas bekostnad av skogsåterväxt å skogsmark, som är genom kalhuggning eller på annat sätt ödelagd och ej utgör nödig betesmark;

10. för kronans övertagande av flygsandsfält, varom ägaren försummat att taga föreskriven vård;

11. för att i kronans ägo överföra jordområde av synnerligen märklig naturbeskaffenhet, för dess avsättande såsom naturminnesmärke, eller ock synnerligen märklig fast fornlämning, vars bevarande ej kan på annat sätt tryggas, jämte därför erforderlig mark; eller

12. för linbana, som är behövlig för ett företag av större gagn för orten.

Särskild rätt, som i avseende å fastighet tillkommer annan än kronan, må ock exproprieras, om Konungen prövar det nödigt för ändamål, som nu är sagt; och må expropriation enligt Konungens förordnande jämväl äga rum för upphävande av särskild rätt till område, som är avsatt till nationalpark.

2 §.

Ägare av fastighet, i avseende varå rätt till expropriation meddelats, vare pliktig att, enligt vad i denna lag stadgas och Konungen i förord-

landet om expropriation föreskrivit, avstå fastigheten eller upplåta nyttjanderätt eller servitutsrätt till densamma.

Har expropriationsrätt meddelats i avseende å särskild rätt, som besvarar fastighet, vare rättighetens innehavare, enligt vad nyss är sagt, pliktig avstå rättigheten eller underkasta sig inskränkning därav.

Avstås på grund av expropriation fastighet, till vilken särskild rätt innehaves av annan än kronan, vare ock innehavaren pliktig avstå rättigheten.

Angående motsvarande tillämpning, då tomträtt eller vattenfallsrätt exproprieras, av bestämmelserna om expropriation av fastighet är särskilt stadgat.

3 §.

Är särskild rätt till fastighet föremål för expropriation utan att fastigheten avstås, skall vad nedan stadgas om expropriation av fastighet i tillämpliga delar gälla.

4 §.

Den, som vill hos Konungen söka rätt till expropriation, foga vid ansökningen karta över fastigheten med beskrivning, utvisande, därest det är fråga om fastighet å landet, till vilken jordeboksenhet den hör, så ock styrkt uppgift å fastighetens ägare och innehavare samt, om i något avseende överenskommelse träffats, redogörelse därför. Är fastighetsregister för orten upplagt, skall vid ansökningen fogas jämväl utdrag av registret, såvitt fastigheten angår.

Är fråga endast om expropriation av särskild rätt till fastighet, äge vad nu stadgats om bifogande av karta med beskrivning, uppgift å ägare och innehavare samt utdrag av fastighetsregistret tillämpning i avseende å den fastighet, som är föremål för rättigheten; dock må expropriationsrätt beviljas, utan att ansökningen åtföljes av karta och beskrivning, om Konungen icke finner dem vara av nöden för ärendets prövning. Innehaves den rätt sökanden vill exproprieras av annan än fastighetens ägare, skall, förutom ovan omförmälda handlingar, styrkt uppgift å innehavaren bifogas ansökningen.

Då rätt till expropriation blivit sökt, skall tillfalle lämnas fastighetens ägare och innehavare så ock annan, som kan av expropriationen lida men, att avgiva yttrande, huruvida den avsedda markens avstående eller upplåtande är med särskild olägenhet förenat, eller annan lämplig mark kan med mindre olägenhet tagas i anspråk, eller eljest något är att erinra i anledning av ansökningen.

5 §.

Konungen bestämme, vilket område expropriationen må omfatta. Finnes mer än ett område vara tjänligt för det avsedda ändamålet, må expropriationsrätt ej meddelas beträffande område, vars avstående eller upplåtande medför större olägenhet än nödigt är; och skall jämväl i övrigt tillses, att ändamålet må, utan oskäligen kostnad för den exproprierande, vinnas med minsta olägenhet för annan.

Prövas särskilda bestämmelser erforderliga för att trygga fastighetens användande för det avsedda ändamålet, meddele Konungen sådana bestämmelser; tillkommande det Konungens befallningshavande att hålla hand över meddelade bestämmelsers efterlevnad.

Konungen utsätte viss tid, inom vilken den, som erhållit expropriationsrätt, skall fullfölja frågan genom ansökning om stämning till domstol, vid äventyr att expropriationsrätten upphör.

6 §.

Expropriationsrätt må ej från innehavaren övergå på annan, utan att Konungen det medgiver.

Om expropriationsersättning.

7 §.

För fastighet, som exproprieras, skall erläggas löseskilling motsvarande fastighetens fulla värde. Exproprieras en del av en fastighet och lider återstoden skada eller intrång genom expropriationen eller den exproprierade delens användande, skall full ersättning därför gäldas. Uppkommer eljest genom expropriationen skada för ägaren, skall ock sådan skada fullt ersättas.

Är den exproprierande på grund av åtagande eller av annan anledning pliktig vidtaga åtgärd till förebyggande eller förminskande av skada eller intrång, varde expropriationsersättningen därefter jämkad. Innebär sådant åtagande utfästelse av servitut till förmån för fastighetsdel, som ej exproprieras, och sker ej expropriationen för kronans räkning, må, om fastighetsdelens ägare det yrkar, hänsyn icke tagas till utfästelsen, utan att den gjorts i sådan form, att in-teckning för servitutet kan meddelas.

Expropriationsersättningen skall bestämmas i penningar, att utgå på en gång.

8 §.

Vid bestämmande av löseskillingen för fastighet, som exproprieras, må hänsyn icke tagas till sådan förändring i värdet därå, som uppstår allenast till följd av expropriationsrättens beviljande eller det avsedda ändamålets genomförande.

9 §.

Exproprieras en del av en fastighet och föranleder expropriationen eller den exproprierade delens användande skada eller intrång å den återstående delen men i annat hänseende jämväl nytta för densamma, skall ersättning för sådant men gäldas endast i den mån det överstiger nyttan.

10 §.

Har, efter det fråga om expropriation blivit väckt, kostnad nedlagts å fastigheten i uppenbar avsikt att höja expropriationsersättningen, må genom sådan kostnad åstadkommen förökning av fastighetens värde icke tagas i beräkning vid ersättnings bestämmande.

11 §.

Vad i 7—10 §§ stadgas om fastighet äge motsvarande tillämpning beträffande särskild rätt till fastighet, som avstås på grund av expropriation.

Om utvidgning av expropriationen.

12 §.

Har expropriationsrätt meddelats beträffande en del av en fastighet och lider genom expropriationen eller den exproprierade delens användande en återstående del av fastigheten synnerligt men, varde jämväl denna del exproprierad, om ägaren det begär. Skall nyttjanderätt eller servitutsrätt upplåtas och föranledes därav synnerligt men för fastigheten eller någon del därav, vare ock ägaren berättigad fordra, att område, som lider sådant men, skall lösas.

Om vid expropriation av en del av en fastighet ersättningen för skada eller intrång å en återstående del skulle uppgå till två tredjedelar av den delens värde, eller ersättning vid upplåtelse av nyttjanderätt eller

servitutsrätt till fastighet skulle motsvara två tredjedelar av värdet å fastigheten, äge den expropriande lösa det område, som lider sådant men eller utgör föremål för rättigheten. Kostnaden för åtgärd, som i 7 § andra stycket avses, varde inberäknad i ersättning som nu är sagd.

Om expropriationsmåls förberedande handläggning vid domstol.

13 §.

Expropriationsmål skall instämmas till underrätten i den ort, där fastigheten är belägen.

Skall expropriation ske från särskilda inom olika underrätters domvärjo belägna fastigheter, som ej lämpligen kunna för expropriationsersättningens bestämmande uppskattas annat än såsom en enhet, förordne Konungen, att för sådan uppskattning frågan om expropriationen skall i sin helhet instämmas till den av underrätterna Konungen bestämmer.

14 §.

På ansökning av den expropriande utfärde rätten i stad och domaren på landet stämning å fastighetens ägare så ock å andra ersättningsberättigade, om sådana sakägare av sökanden uppgivas. Rätten eller domaren föranstalte ock att, till underrättelse för möjligen befintliga okända sakägare, kungörelse om tiden för målets företagande vid rätten minst fjorton dagar förut uppläses i kyrkan för den församling, där fastigheten är belägen, samt införes i allmänna tidningarna och tidning inom orten. Målet varde tillika, om det ej angår allenast upphävande av särskild rätt, som ej är in-tecknad i fastigheten, antecknat i rättens in-teckningsprotokoll, på landet å nästa rättegångsdag under lagtima ting och i stad å nästa rättegångsdag för in-teckningsärenden, samt anmärkt i in-tecknings- eller fastighetsboken.

Avser på grund av förordnande, som i 13 § andra stycket sägs, stämning i expropriationsmål fastighet utanför rättens domvärjo, åligger den, som utfärdat stämningen, att därom ofördröjligen göra anmälan hos rätten eller domaren i den ort, där fastigheten är belägen, för anteckning enligt vad nyss är sagt.

Vistas känd sakägare utrikes eller å okänd ort, och finnes ej någon, som äger att för honom föra talan, förordne rätten god man att i saken företräda den frånvarande.

15 §.

Vad i denna lag stadgas om sakägare gälle ej innehavare av fordran, för vilken inteckning i fastigheten är sökt eller beviljad eller fastigheten häftar jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken.

16 §.

Vid rätten skall företes gravationsbevis rörande fastigheten.

17 §.

Fastighetens ägare vare pliktig att uppgiva övriga sakägare i avseende å samma egendom. Underlåter han det utan laga skäl, och uppstår skada för sakägare, som saknat kännedom om expropriationen, skall han hålla sådan sakägare skadeslös. Erinran härom varde införd i den stämning, som utfärdas å fastighetens ägare.

18 §.

Har under målets handläggning sakägare uppgivits eller eljest blivit känd, varde han stämd i målet, om han ej ändå kommit tillstädes.

19 §.

Twistas om fastighet, som exproprieras, vare den av de tvistande, som innehar fastigheten, berättigad att med laga verkan tala och svara för densamma, till dess den lagligen vinnes från honom.

Ny ägare må ej rubba överenskommelse, som förre ägaren ingått, eller annan i målet vidtagen, för denne bindande åtgärd. Har förre ägaren varit stämd eller kommit tillstädes i målet, vare stämning å nye ägaren ej behöfelig.

Vad sålunda stadgas äge motsvarande tillämpning beträffande särskild rätt till fastighet, som avstås på grund av expropriation.

20 §.

Prövas särskilda inom rättens domvärjo belägna fastigheter, från vilka expropriation skall ske, ej lämpligen kunna för expropriationsersättningens bestämmande uppskattas annat än såsom en enhet, förordne rätten om sådan uppskattning.

21 §.

Då målets förberedande handläggning vid rätten avslutats, skall, om ej stadgandena i 59 § annat föranleda, inför rätten tillsättas nämnd för bestämmande av expropriationsersättningen.

Kan tid för målets fortsatta handläggning vid rätten ej bestämmas, förklare rätten målet vilande.

Rätten tillställe nämnden protokoll och övriga handlingar i målet.

Om expropriationsnämnd.

22 §.

Komma parterna överens om val av expropriationsnämnd, äge de bestämma, huru många och vilka personer skola deltaga i nämnden; dock vare antalet alltid ojämnt.

Eljest skall nämnd utses på sätt nedan sägs.

23 §.

Konungens befallningshavande skall för en tid av tre kalenderår till ordförande i expropriationsnämnder inom länet utse en i praktiska värv väl förfaren man ävensom förordna ersättare för denne. För Stockholms stad skola ordförande och ersättare enligt vad nu är sagt utses av överståthållarämbetet.

Till ledamöter i expropriationsnämnder vare inom varje län följande valbara, nämligen tjugofyra av landstinget utsedda och, om stad, som ej deltagar i landsting, finnes, tolv av stadsfullmäktige i varje sådan stad valda ävensom så många av Konungens befallningshavande utsedda, som motsvara antalet av dem landstinget och stadsfullmäktige valt. Finnas inom ett län två landsting, skall vardera utse tolv valbara. De valbara skola utses för en tid av tre kalenderår. I den mån möjligt är skall iakttagas, att länets olika delar och de särskilda slag av sakkunskap, som för expropriationsnämnder inom länet äga den största betydelsen, bliva behörigen företrädde bland de valbara; börande minst halva antalet av dem landsting och tolv av dem Konungens befallningshavande utser vara ägare av jordbruksfastighet.

Ersättaren för ordföranden i expropriationsnämnder vare ock, med iakttagande av vad i 27 § sägs, valbar till ledamot i nämnd.

Då ordförande och ersättare för ordförande nskola utses, äge sådant

rum, innan landstinget för året sammanträder, och lämne Konungens befallningshavande landstinget samt, om stad, som ej deltagar däri, finnes, stadsfullmäktige därstädes meddelande, vilka blivut utsedda. Stadsfullmäktige företage sitt val, efter det de från landstinget mottagit under rättelse, vilka landstinget utsett. Sist fullgöre Konungens befallningshavande, efter erhållet meddelande om landstingets och stadsfullmäktiges val, vad i fråga om utseende av valbara på Konungens befallningshavande ankommer.

Stockholms stad och län utgöre i fråga om utseende av valbara ett område. Antalet valbara skall vara nittiosex, av vilka landstinget i Stockholms län, Stockholms stadsfullmäktige, överståthållarämbetet och Konungens befallningshavande i Stockholms län var för sig i nu angivna ordning utse tjugofyra. I övrigt äge vad ovan i denna § stadgas motsvarande tillämpning.

24 §.

Avgår ordföranden eller ersättaren för ordföranden i expropriationsnämnder eller till ledamot i sådana nämnder valbar före den bestämda tidens utgång, skall vederbörande valmyndighet utse någon i den avgångnes ställe för den tid, som för honom återstår. Sådant val må, om det skall förrättas av landsting, anstå till landstingets näst därefter infallande lagtina möte. Är valmyndigheten annan än Konungens befallningshavande, erhålle befallningshavanden genom valmyndighetens försorg underrättelse om valet.

25 §.

En förteckning upptagande ordföranden och ersättaren för ordföranden i expropriationsnämnder samt de inom länet eller, beträffande Stockholms stad och län, inom deras område till ledamöter i sådana nämnder valbara skall av Konungens befallningshavande varje år, sedan vad i 23 § stadgas blivut för året fullgjort, införas i länskungörelserna samt tillställas rätten i stad och domaren på landet. Inträffar ändring i förhållande, som är upptaget i förteckningen, skall ock tillkännagivande därom göras på sätt nu är sagt.

Rätten och domaren hälle förteckningen tillgänglig för allmänheten.

26 §.

Den, som är bosatt utom länet, eller ej uppnått tjugofem års ålder, eller ej råder över sig och sin egendom, eller enligt domstols utslag är

förlustig medborgerligt förtroende eller ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att föra annans talan inför rätta, må ej utses till ordförande eller ersättare för ordföranden i expropriationsnämnder eller uppföras bland de till ledamöter i sådana nämnder valbara; dock må för Stockholms stad och län valbara utses inom såväl staden som länet.

Uppdrag, varom nu är fråga, må ej annan undandraga sig än den, som uppnått sextio års ålder eller sex år innehaft sådant uppdrag, samt tjänsteman, som är av sin tjänst förhindrad att mottaga uppdraget.

27 §.

Expropriationsnämnd skall utgöras av ordföranden och fyra ledamöter. Vardera parten äge utse en ledamot och rätten två ledamöter i nämnden. Äro å någondera sidan två eller flera, som hava gemensam del i saken, och bliva de ej ense, vem de skola utse, välje rätten ledamot i deras ställe. Samma lag vare, om part utan styrkt laga förfall underlåter att fullgöra valet. Har av flera samägare en utövat valrätt, gälle det för dem alla.

Ersättaren för ordföranden i expropriationsnämnder må ej av annan än rätten utses till ledamot i nämnd.

Kunna ägaren av fastighet och annan sakägare i avseende å samma fastighet ej enas om val av ledamot i nämnden, äge de var för sig utse en ledamot att vid sakens prövning, såvitt en var av dem rör, deltaga i nämnden.

Ersättare för ledamöterna i nämnden skola ock, särskilt för varje ledamot, utses enligt vad om ledamöter är stadgat.

28 §.

Skola särskilda fastigheter, som tillhöra olika ägare, uppskattas såsom en enhet enligt vad i 13 eller 20 § sägs, gälle om val av nämnd vad i 27 § stadgas för det fall att två eller flera hava gemensam del i saken.

29 §.

Då nämnd blivit utsedd, kalle ordföranden, så snart ske kan, ledamöterna i nämnden till sammanträde i den ort, där fastigheten är belägen.

Underrättelse om tid och ort för sammanträdet skall genom ordförandens försorg minst en vecka förut med posten sändas till sakägarna.

30 §.

Emot ordföranden eller ledamot i nämnd gälle dessa jäv: om han är med part i den skyldskap eller det svågerlag, som enligt lag utgör jäv mot domare; om han eller någon, som är med honom sålunda skyld eller besvägrad, har del i saken eller kan vänta synnerlig nytta eller skada därav; om han såsom domare eller eljest å ämbetets vägnar deltagit i åtgärd eller beslut, som rör saken; om han varit fullmäktig i saken eller däri vittnat eller yttrat sig däri såsom sakkunnig; om han är part i en lika sak; om han är parts vederdeloman eller uppenbare ovän; om han står under någondera partens förmenskap eller är i hans tjänst eller av honom åtnjuter lön eller underhåll; samt om han står under tilltal för brott, som kan medföra förlust av medborgerligt förtroende.

Har expropriationsmålet varit handlagt vid häradsrätt, må ej den, som därvid suttit i häradsnämnden, av sådan orsak anses jävig. Ej heller vare den, som av kronan åtnjuter lön eller underhåll, därför jävig i mål, vari kronan är part.

Söker någon sak med ordföranden eller ledamot i expropriationsnämnd eller tillfogar honom något med ord eller gärning i ändamål att därmed göra honom jävig, skall det ej räknas för jäv.

31 §.

Ändring i nämnds sammansättning skall ej föranledas därav, att ordföranden eller ledamot flyttar utom valområdet eller den i 23 § omnämnda tid för honom utlöper.

Ej heller må ordföranden eller ledamot avgå ur nämnd på den grund att han uppnått sextio års ålder eller sex år varit ordförande eller ersättare för ordföranden i expropriationsnämnder inom valområdet eller uppförd bland de till ledamöter i sådana nämnder valbara.

32 §.

Är ordföranden eller ledamot, då nämnden tillsättes, bosatt utom valområdet, eller finnes för ordföranden eller ledamot annat hinder, som i 26 § första stycket sägs, eller finnes jäv mot ordföranden eller ledamot, må part framställa anmärkning därom antingen inför rätten vid nämndens tillsättande eller, om den omständighet, varå anmärkningen grundas, då ej var för handen eller parten kunnig, inför nämnden å första dag, då den, som anmärkningen angår, har säte i nämnden och parten om sagda

omständighet äger kännedom. Visas mål, som varit av nämnd handlagt, åter till nämnden, pröve rätten därvid sådan inför densamma under den senare handläggningen gjord anmärkning, som ej, enligt vad nu är sagt, kunnat förut inför rätten eller inför nämnden framställas; och skall beträffande nämndens nya sammanträde stadgandet om parts rätt att vid det tidigare sammanträdet framställa anmärkning äga motsvarande tillämpning.

Göres anmärkning, som nu är sagd, inför nämnden, varde den av nämnden prövad. Ogillas anmärkningen, skall förrättningen fortsättas. Anmäler part vid det första rättegångstillfälle, då målet åter förekommer till handläggning, missnöje med beslut, varigenom nämnden ogillat anmärkning, pröve rätten anmärkningen.

Över rättens beslut i fråga om anmärkning, som ovan sägs, må klagan ej föras.

Hinder, som i 26 § första stycket avses, må ock, om anmärkning därom ej gjorts inför rätten, på anmärkning inom nämnden av denna prövas.

33 §.

Är ordföranden av laga förfall hindrad att deltaga i nämnden eller har han funnits jävig, och kan ej heller ersättaren fullgöra uppdraget, nämne Konungens befallningshavande särskild ordförande.

Har ledamot på grund av laga förfall eller jäv avgått ur nämnd, och är jämval ersättaren av sådant förfall hindrad eller är han jävig, skall ny ledamot utses enligt vad eljest för val till nämnden gäller. Dock äge, om val av ny ledamot skall ske efter det målet överlämnats till nämnden, å landet domaren taga den befattning med valet, vilken eljest tillkommer rätten.

Vad ovan i denna § stadgas äge motsvarande tillämpning, om hinder för deltagande i nämnd prövats föreligga på grund av förhållande, som i 26 § första stycket avses.

34 §.

Utebliver ordföranden eller ledamot utan laga förfall från sammanträde, och föranleder hans utevaro kostnad, skall denna av honom gäldas. Är ersättaren tillstädes, inträde han i nämnden; och ankomme i annat fall på nämnden, huruvida ersättaren skall inkallas i den uteblivnes ställe.

Konungens befallningshavande äge på anmälan förelägga den uteblivne vite.

35 §.

Nämnden må ej, utöver vad i 34 § stadgas, vidtaga åtgärd, med mindre ordföranden och alla ledamöter äro tillstädes.

36 §.

Part äge att inför nämnden andraga vad han aktar nödigt samt att låta höra sakkunniga inför nämnden.

Vid förrättningen skall genom ordförandens försorg föras protokoll.

37 §.

Vid nämndens överläggningar till beslut må ej någon utom nämnden närvara.

38 §.

Ersättning må ej bestämmas lägre än vad den exproprierande i målet erbjudit eller högre än motparten begärt.

Till förfång för innehavare av fordran, för vilken fastighet svarar, må dock ej löseskilling för fastigheten eller, om endast en del av fastigheten exproprieras, ersättning för skada eller intrång å den återstående delen och ej heller ersättning för upplåtelse av särskild rätt till fastigheten sättas lägre än till fulla värdet, även om ägaren mindre begärt.

Har den exproprierande enligt vad i 54 § sägs tagit fastighet i besittning, sedan uppskattning för ersättningens bestämmande ägt rum men innan ersättningen blivit slutligt bestämd, må ej vid ny uppskattning ersättningen sättas lägre än till det värde, som framgått av den tidigare uppskattningen.

39 §.

Då fastighet exproprieras, uppskatte nämnden ej mindre fastighetens värde än även värdet av all särskild rätt, som i avseende å fastigheten tillkommer sakägare och ej jämlikt utfästelse av den exproprierande lämnas orubbad. Medför särskild rätt, som tillkommer sakägare, förminskning av fastighetens värde, skall uppskattningen av fastigheten avse det värde denna med därå vilande besvär äger. Är fastighet, vilken svarar för fordran som skall utgå ur ersättningen, tillika besvärad av annan särskild rätt, som förminskar fastighetens värde och åtnjuter sämre rätt än fordringen, uppskatte nämnden jämväl det värde fastigheten utan sådant besvär skulle äga.

Ersättningen skall bestämmas särskilt för varje sakägare. Löseskilling för exproprierad fastighet, ersättning för skada eller intrång å fastighet och annan ersättning till ägaren varde ock bestämda var för sig.

40 §.

Har fråga om expropriation av fastighet enligt 12 § blivit väckt, varde jämnväl denna fastighet värderad av nämnden.

41 §.

Vad de flesta i nämnden säga gälla för nämndens beslut.

Äro flera meningar och kunna de till varandra jämkas, gälla den mening, som efter jämkning finnes hava erhållit de flesta rösterna.

Kunna icke, då flera meningar äro, dessa jämkas till varandra, gälla den, som biträdes av flera röstande än någon annan. Finnes ej, enligt vad nu är sagt, röstövertikt, skall ny omröstning anställas mellan de meningar, som erhållit mer än en röst var, och varde den mening gällande, om vilken de flesta i nämnden då förena sig. Har var sin mening, gälla vad ordföranden säger.

I fråga om uppskattningen må ej i protokollet införas eller eljest kungöras, huru nämnden inom sig röstat, och ej heller skälen för beslutet uppgivas.

42 §.

Nämndens beslut skall avfattas skriftligen och undertecknas av nämnden; och insände ordföranden, så snart ske kan, beslutet jämte det vid förrättningen förda protokoll till rätten eller domaren.

Om expropriationsmåls slutliga handläggning.

43 §.

Har expropriationsmålet förklarats vilande, skall tillkännagivande om tiden för dess förnyade företagande vid rätten genom rättens eller domarens försorg minst fjorton dagar förut såväl med posten sändas till den exproprierande som uppläsas i kyrkan för den församling, där fastigheten är belägen, samt införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten.

44 §.

Under målets förnyade handläggning vid rätten må ej upptagas ny fråga, som kunnat väckas tidigare och enligt denna lag tillhör expropriationsnämnds behandling.

45 §.

Är ersättning av expropriationsnämnden bestämd till lägre belopp än den exproprierande i målet erbjudit, eller är annan ersättning än som avses i 38 § andra stycket av expropriationsnämnden bestämd till högre belopp än den till ersättningen berättigade i målet yrkat, varde sådan ersättning av rätten jämkad till det belopp, som erbjudits eller yrkats. Strider expropriationsnämndens uppskattning mot vad i 38 § tredje stycket stadgas, varde den ock av rätten jämkad till överensstämmelse därmed. Eljest må rätten ej göra ändring i uppskattningen.

Har nämnden ej iakttagit vad i 39 och 40 §§ sägs eller eljest ej förfarit i enlighet med bestämmelserna i denna lag, förvise rätten målet eller den del, vari rättelse tarvas, åter till nämnden.

Finner rätten, att nämnden vid bestämmande av ersättning, som avses i 38 § andra stycket, gått utöver fastighetsägarens yrkande, meddele rätten därom besked; och skall, därest överskott, som ej faller inom det yrkade beloppet, uppstår efter gäldande av de fordringar, som skola utgå ur ersättningen, vad för sådant fall i 57 § stadgas äga tillämpning.

46 §.

Har någon yrkat expropriation av fastighet enligt 12 §, give rätten besked, huruvida yrkandet är lagligen grundat.

47 §.

Expropriationsnämndens uppskattning varde, med iakttagande av vad i 45 och 46 §§ sägs, fastställd av rätten.

I fråga om belopp, som blivit enligt uppskattningen bestämt, må ändring i rättens utslag ej sökas.

Om expropriationsersättnings erläggande och tillträde av fastigheten.

48 §.

Expropriationsersättning, som enligt 47 § blivit av rätten fastställd, skall nedsättas hos Konungens befallningshavande inom nittio dagar från det rättens utslag vunnit laga kraft.

Vid nedsättningen ingive den exproprierande till Konungens befallningshavande gravationsbevis rörande fastigheten, rättens utslag samt bevis att och när utslaget vunnit laga kraft.

49 §.

Då vad i 48 § första stycket stadgas blivit fullgjort, vare expropriationen fullbordad och nye ägaren berättigad att genast taga fastigheten i besittning.

Exproprierad fastighet skall övergå till nye ägaren fri från all särskild rätt, som innehavaren jämlikt 2 § tredje stycket är pliktig avstå; dock häfte fastigheten fortfarande för särskild rätt, som tillkommer sakägare och som jämlikt utfästelse av nye ägaren lämnas orubbad. Fastighetens ansvar för allmänna utskylder eller för fordringar, som åtnjuta förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § första stycket handelsbalken, förändras ej genom expropriationen.

Genom expropriation förvärvad särskild rätt till fastighet äge företräde framför all annan rätt till samma fastighet.

50 §.

Försummas vad i 48 § första stycket är stadgat, och har ej den exproprierande enligt medgivande av fastighetens ägare eller stadgande i denna lag tagit fastigheten i besittning, vare expropriationsrätten förverkad.

Visar fastighetens ägare vid rätten att förverkande ägt rum, äge vad i 14 § stadgas om anteckning i inteckningsprotokollet samt intecknings- eller fastighetsboken motsvarande tillämpning. Sker sådan anteckning inom nittio dagar från förverkandet, skall rätten om anteckningen genast göra anmälan hos Konungens befallningshavande.

Varda de handlingar, som i 48 § andra stycket avses, ej ingivna till Konungens befallningshavande vid nedsättning av expropriationsersättningen, åligger Konungens befallningshavande att ofördröjligen på den exproprierandes bekostnad anskaffa nämnda handlingar.

51 §.

Med fastighetsägarens medgivande må inom nittio dagar från det expropriationsrätten förverkats efter vad i 50 § första stycket sägs expropriationen fullbordas genom nedsättande av expropriationsersättningen.

Fastighetsägaren må ock inom nämnda tid från expropriationsrättens förverkande hos Konungens befallningshavande påfordra expropriationens fullbordande; och åligger det i sådant fall Konungens befallningshavande att låta uttaga expropriationsersättningen av den exproprierande.

Expropriationen må ej enligt vad nu är sagt fullbordas, sedan anteckning enligt 50 § andra stycket skett.

52 §.

Har den exproprierande enligt medgivande av fastighetens ägare eller stadgande i denna lag tagit fastigheten i besittning utan nedsättande av expropriationsersättningen, och försummas vad i 48 § första stycket är stadgat, må sakägare hos Konungens befallningshavande påkalla uttagande av den sakägaren tillkommande ersättning.

53 §.

Vid ansökning, som i 51 § andra stycket eller 52 § avses, skola fogas rättens utslag samt bevis att och när utslaget vunnit laga kraft; och skola utsökningslagens stadganden om verkställighet av lagakraftagande dom i tvistemål, varigenom betalningsskyldighet blivit någon ålagd, äga motsvarande tillämpning vid expropriationsersättningens uttagande.

Har expropriationsersättningen inkommit till Konungens befallningshavande, vare expropriationen fullbordad.

54 §.

Vill den exproprierande taga fastigheten i besittning, innan rättens utslag vunnit laga kraft, vare berättigad därtill, om han hos Konungens befallningshavande nedsätter den i utslaget bestämda expropriationsersättning samt ställer pant eller borgen för den ytterligare ersättning han på grund av ändring i utslaget kan bliva skyldig gälda. Är fall, som i 12 § sägs, för handen, må den fastighet eller rättighet tillståndet till expropriation omfattar tillträdas av den exproprierande mot nedsättande av därå belöpande expropriationsersättning och säkerhets ställande enligt vad nyss är sagt.

Varder till följd av klagan över rättens utslag expropriationsersättningen slutligt bestämd till högre belopp än det enligt stadgandena i första stycket nedsatta, gälle om nedsättande av det överskjutande beloppet

vad i 48 § sägs. Bestämmes ersättningen ej till högre belopp, göre den expropriation, sedan utslag i målet vunnit laga kraft, anmälan härom hos Konungens befallningshavande; och vare expropriationen fullbordad, då sådan anmälan skett.

55 §.

Erlägges expropriationsersättning efter den i 48 § bestämda tid eller, om fastigheten förut tagits i besittning, efter tiden härför, skall tillika gäldas sex procent årlig ränta i förra fallet från den bestämda tidens utgång och i senare fallet från tillträdesdagen; dock må expropriation gå i fullbordad, ändå att räntebetalningen ännu ej fullgjorts.

56 §.

Medel, som nedsatts eller uttagits enligt vad ovan sägs, skola av Konungens befallningshavande ofördröjligen insättas i bankinrättning för att där inestå mot ränta.

57 §.

Konungens befallningshavande utbetale nedsatta eller uttagna medel jämte därå upplupen ränta till den, som är till desamma berättigad.

Besväras fastighet av sökt eller beviljad inteckning för fordran, eller kan fastighet jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för ogulden köpeskilling, skola i fråga om löseskilling för fastigheten samt, om endast en del av fastigheten exproprierats, beträffande ersättning för skada och intrång å den återstående delen, så ock angående ersättning för upplåtelse av särskild rätt till sådan fastighet, stadgandena om fördelning hos överexekutor av köpeskilling för utmättningsvis såld fast egendom hava motsvarande tillämpning. Är fastigheten förutom av fordran besvärad av annan särskild rätt, som förminskar fastighetens värde och åtnjuter sämre rätt än fordringen, erhålle fordringsägaren, i den mån det tarvas för fulla gäldandet av hans fordran, betalning såsom om fastigheten icke vore av nämnda rätt besvärad, och varde ersättningen för rättigheten i motsvarande mån förminskad. Har vid bestämmande av ersättning, som i första punkten avses, nämnden gått utöver det belopp fastighetsägaren yrkat, och uppstår efter gäldande av de fordringar, som skola utgå ur ersättningen, överskott, som ej faller inom nämnda belopp, må fastighetsägaren ej uppbära överskottet, utan varde detta återställt till den expropriation.

Sammanträde för fördelningen varde hållet så snart ske kan. Kallelse till sammanträdet skall genom Konungens befallningshavandes försorg

med posten sändas till fastighetens ägare samt kända innehavare av fordran, som skall utgå ur ersättningen, och innehavare av annan särskild rätt, som nyss är sagd; är innehavare av fordran okänd, låte ock Konungens befallningshavande kungöra dagen för sammanträdet på sätt i 14 § om kungörelse stadgas.

Innehades exproprierad fastighet såsom fideikommiss, hålle Konungens befallningshavande den innehavaren tillkommande ersättning inne, till dess Konungen förordnat, huru därmed skall förfaras.

58 §.

Då expropriation, vilken ej avsett allenast upphävande av särskild rätt som ej är in-tecknad i fastigheten, blivit fullbordad, åligger det Konungens befallningshavande att därom ofördröjligen göra anmälan på landet hos domaren och i stad hos rätten; och skall anteckning om att fastighet exproprierats eller om särskild rätt, som genom expropriationen förvärvats, göras i in-teckningsprotokollet, på landet å nästa rättegångsdag under lagtima ting och i stad å nästa rättegångsdag för in-teckningsärenden, samt införas i in-tecknings- eller fastighetsboken.

Utfaller, då en del av in-tecknad fastighet eller en eller flera av gemensamt in-tecknade fastigheter exproprieras eller särskild rätt till in-tecknad fastighet genom expropriation förvärvas, vid fördelning av expropriationsersättning likvid å in-tecknings huvudstol, åligger ock Konungens befallningshavande att därom, sedan fördelningen blivit godkänd eller vunnit laga kraft, ofördröjligen göra anmälan enligt vad nyss sagts och tillika insända fördelningslängden.

Om överenskommelse rörande expropriationsersättningen.

59 §.

Hava parterna träffat överenskommelse rörande expropriationsersättningen för fastighet eller för upplåtelse av särskild rätt till fastighet, och visas att fastigheten ej besväras av sökt eller beviljad in-teckning för fordran och ej heller kan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för ogulden köpeskillning, eller att den avtalade ersättningen förslår till full betalning av de fordringar, som vid fördelning av ersättningen skola därur utgå, eller att överenskommelsen godkänts av de fordringsägare, som ej skulle erhålla full betalning, varde överenskommelsen fastställd av rätten.

Vill den exproprierande, utan att förhållande som i första stycket sägs blivit visat, erhålla fastställelse å överenskommelse om ersättningen för fastighet eller för upplåtelse av särskild rätt till fastighet, låte han till rätten stämma de kända fordringsägare, som ej godkänt överenskommelsen. Är fordringsägare okänd, varde ock tiden för frågans företagande vid rätten kungjord på sätt i 14 § omförmåles. Bestrider vid rätten fordringsägare, att överenskommelsen må fastställas, varde, om ej full betalning för hans fordran lämnas honom, expropriationsnämnd tillsatt. I annat fall må, därest expropriationen avser endast en ringa del av fastigheten eller upplåtelse av särskild rätt, som medför ringa men, och uppenbarligen icke rubbar säkerheten för fordringsägare, som ej godkänt överenskommelsen, rätten meddela fastställelse.

Överenskommelse om annan expropriationsersättning än ersättningen för fastighet eller för upplåtelse av särskild rätt till fastighet varde ock, på anmälan av part, fastställd av rätten.

Fastställelse må ej meddelas å överenskommelse om att expropriationsersättning skall utgå annorledes än på en gång, ej heller å överenskommelse om expropriationsersättning för fastighet, som innehaves såsom fideikommiss.

60 §.

Har överenskommelse om expropriationsersättning blivit av rätten fastställd, gälle i tillämpliga delar vad i 48—58 §§ stadgas. Skall enligt överenskommelsen expropriationsersättning ej utgå, göre den exproprierande, i stället för att nedsätta ersättning, anmälan hos Konungens befallningshavande; och vare, då rättens utslag vunnit laga kraft och sådan anmälan blivit gjord, expropriationen fullbordad.

Om återkallande av expropriationsanspråk.

61 §.

Vill den, som genom ansökning om stämning till rätten fullföljt anspråk på expropriation, återkalla anspråket, göre han, sist innan rätten meddelat utslag i målet, hos rätten eller domaren skriftlig anmälan om återkallelsen, med bifogande av bevis att han fullgjort vad i 62 § andra stycket sägs, eller vare rättigheten till återkallelse försutten. Den, som återkallat, åligger att ofördröjligen giva motparten samt, om expropriationsnämnd har saken under behandling, nämndens ordförande, del av

återkallelsen. Vad i 14 § stadgas om anteckning av expropriationsmål äge, sedan rätten skilt målet från sig, motsvarande tillämpning beträffande anteckning av återkallelse.

Återkallelse må gälla hela den fastighet expropriationsanspråket omfattar, så ock någon del därav, om ej genom expropriationen eller den exproprierade delens användande den återstående delen skulle lida synnerligt men. Ej må återkallelse göras i avseende å mark, som den exproprierande tagit i besittning.

62 §.

Har på grund av expropriationsanspråket skada uppstått för sakägare, vare, då återkallelse skett, den exproprierande skyldig ersätta skadan.

Innan återkallelse göres, ställe den exproprierande hos Konungens befallningshavande pant eller borgen för gäldande av skadeersättning som nu är sagd.

Om förändring i grunderna för expropriationsnämndens uppskattning.

63 §.

Har, sedan expropriationsnämndens förrättning avslutats men innan expropriationsmålet slutligen avgjorts, fastigheten genom naturhändelse eller annorledes så förändrats, att dess värde uppenbarligen väsentligt understiger värdet vid tiden för förrättningen, äge den exproprierande erhålla ny uppskattning; och varde på hans begäran målet för sådant ändamål av rätten återförvisat till nämnden.

Vad i första stycket stadgas gälle ej i fråga om fastighet, som den exproprierande tagit i besittning, innan förändringen inträffade.

64 §.

Visas före expropriationsmålet slutliga avgörande, att fastighet lider skada eller intrång, som uppkommit efter det expropriationsnämndens förrättning avslutats och ej kunnat förutses vid förrättningen men enligt 7 § skall ersättas, varde, om någon till ersättning berättigad det begär, målet återförvisat till nämnden för uppskattning av skadan eller intrånget.

65 §.

Har rätten genom utslag, som vunnit laga kraft, ogillat yrkande om återförvisning för uppskattning enligt 64 § av skada eller intrång, må talan om ersättning för skadan eller intrånget ej vidare föras,

Begäres ej före expropriationsmålets slutliga avgörande återförvisning för uppskattning av skada eller intrång, som i 64 § avses, men väckes därefter fråga om ersättning för skadan eller intrånget, äge bestämmelserna i denna lag ej tillämpning vid frågans prövning.

Ej heller äge bestämmelserna i denna lag tillämpning i fråga om ersättning för skada eller intrång, som uppstår efter expropriationsmålets slutliga avgörande och ej kunnat förutses vid expropriationsnämndens förättning.

Om expropriationskostnad.

66 §.

Ordföranden och ledamöterna i expropriationsnämnd njute ersättning för uppskattningen samt ordföranden därjämte för kallelser, protokollsföring och beslutets avfattande i skrift med belopp, som bestämmas av rätten, om överenskommelse ej träffas.

Har expropriationsmålet återförvisats till nämnden enligt vad i 45 § andra stycket sägs, skall ersättning för det arbete, som härav föranledes, ej tillkomma nämnden, om ej rätten av särskild anledning det föreskriver.

67 §.

Den exproprierande vare pliktig gälda all av expropriationsmålets handläggning, expropriationsersättningens bestämmande och fördelning eller eljest av expropriationen följande kostnad. Dock äge han, om han utgivit kostnad, som i 34 § första stycket avses, söka kostnaden åter av den, som därför svarar.

Om lösningsrätt till exproprierad egendom.

68 §.

Har exproprierad fastighet eller genom expropriation förvärvat särskild rätt ej kommit till användning för det avsedda ändamålet eller dess användande för ändamålet upphört och är nämnda ändamål såvitt angår dylik fastighet eller rätt att anse såsom övergivet, eller användes fastighet eller rätt som nyss sagts i väsentlig omfattning för annat ändamål än det avsedda, må fastigheten eller den särskilda rätten lösas, därest talan om dess avträdande instämmes inom tjugo år från det expropriationen

fullbordats. Lösningrätt tillkomme, när hel fastighet exproprierats, den, som närmast före expropriationens fullbordande var fastighetens ägare, eller hans rättsinnehavare och, om en del av en fastighet exproprierats, ägaren av den återstående delen samt, då fråga är om särskild rätt, ägaren av den fastighet, som därav besväras.

Har, efter det fastighet exproprierats, byggnad uppförts å fastigheten eller eljest därå nedlagts kostnad, må vad sålunda påkostats jämväl lösas, om det i stämningen yrkas.

69 §.

Vid lösen enligt 68 § första stycket må värdet ej sättas högre än till den expropriationsersättning, som utgivits. I övrigt skola beträffande lösen, som i 68 § sägs, denna lags bestämmelser om expropriation i tillämpliga delar gälla; dock ankomme på rättens prövning, huru kostnad, som i 67 § avses, skall i första hand gäldas.

Strider expropriationsnämnds uppskattning mot vad i första stycket första punkten av denna § stadgas, varde den av rätten jämkad till överensstämmelse därmed.

70 §.

Löses ej vad å exproprierad fastighet blivit påkostat, vare ägaren berättigad att det bortföra; återställe dock fastigheten i det skick, vari den vid expropriationen befann sig.

Är ej vad sålunda må från fastigheten skiljas bortfört därifrån inom nittio dagar från det fastigheten må av nye ägaren tagas i besittning, tillfalle det honom utan lösen.

Äro till byggnad eller annan anläggning ämnen hämtade från fastigheten, vare nye ägaren berättigad till gottgörelse för värdet av vad från fastigheten tagits, om han under domstolens förberedande handläggning av målet eller inför nämnden det yrkar; och varde värdet, om överenskommelse ej träffas, av nämnden bestämt enligt vad i denna lag stadgas. Innan gottgörelse, som alltså tillkommer nye ägaren, lämnats, må anläggningen ej bortföras från fastigheten.

Om förundersökning.

71 §.

Vill någon för ansökning om rätt till expropriation låta upprätta karta över fastighet eller eljest verkställa nödig förundersökning därå,

äge Konungens befallningshavande på ansökning föreskriva, att erforderligt tillträde till fastigheten under viss tid skall lämnas. Dylik föreskrift må dock ej meddelas, om Konungens befallningshavande finner det uppgivna ändamålet icke vara sådant, som i 1 § avses.

Om undersökningens påbörjande sände sökanden minst fjorton dagar förut med posten underrättelse till ägaren, om denne vistas å känd ort inom riket; har ägare, som är utrikes eller å okänd ort, inom riket känt ombud, skall underrättelsen sändas till ombudet. Är fastigheten utarrenderad, erhålle ock arrendatorn underrättelse enligt vad nu är sagt.

Växande träd må ej för undersökningen fällas, med mindre Konungens befallningshavande det särskilt medgivit.

72 §.

Föranleder undersökning, som i 71 § avses, skada, skall ersättning därför gäldas av den, som påkallat undersökningen. Ersättningen skall, om överenskommelse ej träffas, bestämmas av domstol.

Innan undersökningen börjas, skall sökanden hos Konungens befallningshavande ställa pant eller borgen för ersättningens gäldande.

Om pant eller borgen.

73 §.

Skall någon enligt denna lag ställa pant eller borgen, och är ej sådan säkerhet godkänd av den, till vars förmån den ställes, varde säkerheten prövad av Konungens befallningshavande.

Borgen må ej godkännas av Konungens befallningshavande, utan att löftesmännen förbundit sig en för alla och alla för en såsom för egen skuld.

74 §.

Vad i denna lag stadgas om ställande av pant eller borgen gälle ej kronan.

2. Särskilda bestämmelser om expropriation av naturminnesmärke eller fornlämning.

75 §.

Fråga om att jordområde skall exproprieras för att avsättas såsom naturminnesmärke må väckas endast av vetenskapsakademien.

Fråga om att för bevarande av fast fornlämning denna skall jämte därför erforderlig mark exproprieras må väckas endast av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.

3. Särskilda bestämmelser om expropriation för allmänna vägar.

76 §.

Ansökning om expropriationsrätt för anläggning eller förändring av allmän väg skall åtföljas av fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med avfattning på karta av vägens sträckning, styrkt uppgift på ägare och innehavare av fastighet, varöver vägen skall framdragas, samt, om i något avseende överenskommelse träffats, redogörelse därför.

77 §.

Konungen äge, utan att området för expropriationen närmare bestämmas, giva den, av vilken vägarbetet skall utföras, rätt att exproprieras den mark, som härför erfordras.

78 §.

Den exproprierande äge taga marken i besittning, sedan stämning i expropriationsmålet utfärdats och hos Konungens befallningshavande ställts pant eller borgen för expropriationsersättningen jämte sex procent årlig ränta därå från tillträdesdagen.

79 §.

Har den exproprierande enligt medgivande av ägaren eller stadgande i denna lag tagit mark i besittning utan att ersättningen blivit

bestämd av expropriationsnämnd, och kan sådan uppskattning icke lämpligen äga rum, innan den anläggning, för vilken expropriationen sker, längre fortskridit, äge rätten på framställning av part låta anstå med till sättande av nämnd.

4. Särskilda bestämmelser om expropriation för järnvägar.

80 §.

Innan expropriationsrätt sökes för byggande av järnväg, äge renstakning av banlinjen rum.

Vid ansökningen foga sökanden karta och däröver upprättad beskrivning, utvisande järnvägens sträckning samt i fråga om stationer, last- och hållplatser och andra platser, där ansökningen avser mark utanför banlinjen, angivande sådant områdes läge och storlek ävensom till vilken jordeboksenhet område å landet hör. Sökanden bifoga tillika styrkt uppgift å ägare och innehavare av den mark ansökningen avser samt, om i något hänseende överenskommelse träffats, redogörelse därför. Är fastighetsregister för orten upplagt, skall vid ansökningen fogas jämväl utdrag av registret, såvitt angår mark utanför banlinjen.

81 §.

I fråga om de platser, där ansökningen avser mark utanför banlinjen, bestämme Konungen visst område för expropriationen.

För banlinjen give Konungen sökanden rätt att expropriera mark å ömse sidor om den renstakade linjen intill visst avstånd från denna. Vidtages sedermera, enligt vad för byggande av järnväg må vara medgivet, ändring av banlinjens sträckning, varde avståndet räknat från den linje, som för ändringens genomförande renstakas.

Prövas anledning förefinnas, att på grund av förhållanden, som icke kunna med säkerhet bedömas på förhand, under anläggningens utförande skall bliva av nöden att taga i anspråk jämväl mark utanför det bestämda området eller det bestämda avståndet från den renstakade linjen, förordne Konungen tillika, i vilken omfattning och under vilka förutsättningar sådan expropriation må äga rum.

82 §.

Sedan stämning i expropriationsmålet utfärdats, äge den expropriande taga mark i besittning, om han hos Konungens befallningshavande

ställer pant eller borgen för expropriationsersättningen jämte sex procent årlig ränta från tillträdesdagen samt sist å fjortonde dagen före nämnda dag giver ägaren och, om arrendators eller hyresgästs rätt beröres, denne underrättelse om att marken skall tagas i besittning. Dock vare, därest å området finnes byggnad, där dess ägare eller på grund av avtal annan har sin bostad, bostadens innehavare ej pliktig att därifrån avflytta förr än å den fardag för avträde av förhyrd lägenhet, som efter underrättelsens mottagande först inträffar; och vare enligt vad i 83 § stadgas i vissa fall även nedsättande av expropriationsersättning erforderligt.

83 §.

Vägrar ägaren den exproprierande att utan gäldande av ersättning taga mark i besittning, förordne därom Konungens befallningshavande.

Finnes å området byggnad, där ägaren har sin bostad eller vars avstående eljest medför särskild olägenhet för ägaren, eller är området av väsentlig betydelse för ägarens bärgning, eller prövar Konungens befallningshavande ägaren eljest hava giltigt skäl för sin vägran, må föreskrift om markens upplåtande ej meddelas, innan, jämlikt förordnande av Konungens befallningshavande, ordföranden i expropriationsnämnder eller hans ersättare eller vid förfall för dem annan lämplig person ävensom en lantmätare och en tredje person, vilken utses bland de till ledamöter i expropriationsnämnder valbara, efter besiktning av området avgivit förslag till expropriationsersättning samt sökanden hos Konungens befallningshavande nedsatt tre fjärdedelar av det föreslagna beloppet.

Vad om ägare sålunda stadgas äge motsvarande tillämpning beträffande arrendator eller hyresgäst.

Vid nedsättningen ingive den exproprierande till Konungens befallningshavande gravationsbevis rörande fastigheten.

84 §.

Då expropriationsersättning enligt 83 § blivit nedsatt, gälle i tillämpliga delar vad i 56 och 57 §§ samt 58 § andra stycket stadgas.

Uppgift å det nedsatta beloppet skall av Konungens befallningshavande ofördröjligen översändas till rätten eller domaren för att, om uppskattning genom expropriationsnämnd sker, tillställas nämnden.

Över Konungens befallningshavandes beslut, varigenom enligt 83 § förordnats om uppskattning eller tillträde, må klagan ej föras.

85 §.

Expropriationsnämnd må ej bestämma ersättningen lägre än till belopp, som enligt 83 § blivit hos Konungens befallningshavande nedsatt. Strider expropriationsnämnds uppskattning mot vad sålunda stadgas, varde den av rätten jämkad till överensstämmelse därmed.

86 §.

I fråga om expropriation för järnvägar skall tillämpas vad i 79 § är stadgat.

---

5. Särskilda bestämmelser om expropriation för farleder.

87 §.

Skall expropriation äga rum för inrättande eller förändring av farled, bestämme Konungen visst område för expropriationen.

Prövas anledning förefinnas, att på grund av förhållanden, som icke kunna med säkerhet bedömas på förhand, under anläggningens utförande skall bliva av nöden att taga i anspråk jämväl mark utanför det bestämda området, bestämme Konungen tillika, i vilken omfattning och under vilka förutsättningar sådan expropriation må ske.

88 §.

Vad i 79 samt 82—85 §§ är stadgat skall tillämpas beträffande expropriation för farleder.

---

6. Särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska svagströmsledningar.

89 §.

Ansökning om expropriationsrätt för framdragande av telegraf- eller telefonledning eller annan elektrisk svagströmsledning skall åtföljas av

fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med avfattning på karta av den föreslagna ledningens sträckning, styrkt uppgift å ägare och innehavare av fastighet, varöver ledningen skall framgå eller i vars mark den skall nedläggas, samt, om i något avseende överenskommelse träffats, redogörelse därför.

90 §.

I fråga om gata, torg, allmän plats eller vattendrag inom område, för vilket byggnadsstadgan för rikets städer äger tillämpning, eller inom fastställt hamnområde må expropriation ej avse egendoms avstående utan endast upplåtelse av nyttjanderätt.

91 §.

Bifalles ansökning, som i 89 § sägs, må fastigheten, sedan stämning i expropriationsmålet utfärdats, genast tagas i användning av den exproprierande, om han hos Konungens befallningshavande ställer pant eller borgen för expropriationsersättningen jämte sex procent årlig ränta därå från tillträdesdagen.

Vad i 79 § stadgas äge motsvarande tillämpning.

92 §.

Påstår vid rätten ägaren av annan fastighet än i 90 § avses, att fastigheten lider synnerligt men och fördenskull, jämlikt 12 § första stycket, bör lösas, men bestrides sådant av motparten, varde, om annat ej avtalas, expropriationsnämnd ej tillsatt, innan denna tvist blivit av rätten avgjord genom lagakraftäggande utslag. Mot rättens utslag i fråga som nu är sagd må särskild talan föras.

Vad i 12 § andra stycket stadgas äge ej tillämpning.

93 §.

Skall fastighet avstås, gälle om tillsättande av expropriationsnämnd de allmänna bestämmelserna i denna lag.

Då fastighet ej avstås utan endast nyttjanderätt upplåtes, skall nämnden, om annat ej avtalas, bestå av en av rätten utsedd ordförande samt två ledamöter, av vilka vardera parten väljer en. Till ordförande skall utses ordföranden i expropriationsnämnder inom länet eller ersättaren för honom eller eljest någon, som är upptagen å den i 25 § omförmälda förteckning; och gälle om valbarhet till ledamot vad i allmänhet är stadgat.

94 §.

Vid expropriation av nyttjanderätt må ersättning icke av expropriationsnämnden bestämmas för skada eller intrång, som ännu ej uppkommit. Uppstår därefter skada eller intrång, som enligt 7 § skall ersättas, varde ersättningen därför, om överenskommelse ej träffas, bestämd av domstol.

95 §.

Hava vid upplåtelse av nyttjanderätt parterna träffat överenskommelse om expropriationsersättningen, äge, ändå att ej sådant fall, som i 59 § första stycket avses, är för handen och ej heller vad i andra stycket av samma § stadgas blivit iakttaget, rätten meddela fastställelse å överenskommelsen, därest upplåtelsen medför ringa men och uppenbarligen icke rubbar säkerheten för fordringsägare, som ej godkänt överenskommelsen.

96 §.

Är egendom, som i 90 § avses, använd för lednings framdragande, och visar sig, att ledningen hindrar eller varaktigt försvårar samfärdsel å egendomen eller hindrar någon för samhället nödig anläggning, såsom gas-, vatten- eller avloppsledning, spårväg, elektrisk ljus- eller kraftledning, eller utgör hinder för egendomens underhåll eller eljest för behövligen arbeten å egendomen eller är synnerligen vanprydande, skall ledningen på bekostnad av dess ägare ändras, flyttas eller borttagas, i den mån sådant erfordras för hindrets eller olägenhetens undanröjande. Har eljest nyttjanderätt upplåtits för framdragande av ledning, och medför denna på grund av ändrade förhållanden betydande olägenhet för fastigheten, vare ledningens ägare pliktig på sin bekostnad ändra eller flytta ledningen, i den mån sådant erfordras för olägenhetens undanröjande och kan ske utan synnerligt men för ledningen. Tvist i fråga, som nu är sagd, skall prövas av domstol.

Vill ägare av fastighet, där ledning är framdragen, för undanröjande av därmed förenad olägenhet för fastigheten på egen bekostnad få ledningen ändrad eller flyttad, må Konungens befallningshavande, i den mån så prövas skäligt med hänsyn å ena sidan till nämnda olägenhet och å andra sidan till det av ändringen eller flyttningen följande men för ledningen, giva fastighetsägaren rätt att, om erforderlig ändring eller flyttning ej inom viss, av Konungens befallningshavande förelagd tid utföres av ledningens ägare, själv vidtaga sådan åtgärd; och vare fastighetsägaren skyldig att ersätta såväl uppkommande men för ledningen som ock,

om han ej själv utfört ändringen eller flyttningen, kostnaden härför med belopp, som i händelse av tvist bestämmes av domstol.

Upphör egendom att vara av den i 90 § angivna beskaffenhet, vare förut förvärvat rätt att hava ledning där framdragen ej längre gällande.

7. Särskilda bestämmelser om expropriation för linbanor.

97 §.

Ansökning om expropriationsrätt för framdragande av linbana skall åtföljas av fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med avfattning på karta av den föreslagna banans sträckning och av den jord, som erfordras för banan, styrkt uppgift å ägare och innehavare av den fasta egendom, varöver banan skall framdragas eller som, utan att banan skall framdragas däröver, är belägen på mindre avstånd än tjugo meter från densamma, samt, om i något avseende överenskommelse träffats, redogörelse därför; dock att om banan skall framdragas inom område, för vilket byggnadsstadgan för rikets städer äger tillämpning, uppgift å ägare och innehavare erfordras allenast såvitt angår egendom, varöver banan skall framgå.

98 §.

Menighet vare ej pliktig att inom område, för vilket byggnadsstadgan för rikets städer äger tillämpning, eller inom fastställt hamnområde för linbanas framdragande avstå eller upplåta gata, torg, allmän plats eller vattendrag.

Ej heller vare, därest linbana skall inom område, för vilket nämnda stadga icke är tillämplig, framdragas på mindre avstånd än tjugo meter från boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård, som tillhör fastighetens ägare, denne skyldig avstå eller upplåta något, utan så är att Konungen finner annan sträckning för banan icke kunna användas utan synnerlig olägenhet.

8. Särskilda bestämmelser om expropriation för åstadkommande av tryggade bostadsförhållanden.

99 §.

Rätt till expropriation för ändamål, som i 1 § 7 sägs, må, om den ej skall utövas av kronan, icke beviljas annan än kommun eller municipal-samhälle, inom vars område den mark, expropriationen skall avse, är belägen.

Sådan expropriation må allenast avse område, som är bebyggt med boningshus, tillhöriga annan än markens ägare.

100 §.

Exproprieras mark för ändamål, som i 1 § 7 omförmäles, må vid uppskattning av det till boningshus hörande område hänsyn icke tagas till förbättring, vilken området vunnit genom arbete eller kostnad, som husägaren eller föregående innehavare, vars rätt övergått å denne, nedlagt å området utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt.

101 §.

Har mark exproprierats för ändamål, som i 1 § 7 avses, vare nye ägaren pliktig att till varje husägare, som det begär, försälja eller upplåta det till hans hus hörande område med den jämkning, som kan erfordras för genomförande av stadsplan och tomtindelning.

Vill ej markägaren enligt vad nedan sägs upplåta sådant område till husägaren med tomträtt, därest dylik upplåtelse kan ske, och träffas ej heller mellan dem arrendeavtal rörande området, vare husägaren berättigad köpa detta för en köpeskilling motsvarande den för området utgivna expropriationsersättning och å området belöpande del av expropriationskostnaden jämte fem procent årlig ränta från expropriationens fullbordande; har husägaren, efter det expropriationen fullbordats, innehaft området på grund av honom förut tillkommande besittningsrätt, varde avgiften här för avräknad från köpeskillingen. Sker upplåtelse med tomträtt, varde avgiften för den upplåtelse, som först äger rum, beräknad efter den för försäljning angivna grund. Tvist om vad husägaren sålunda har att

erlägga varde prövad i den ordning, som stadgas i gällande lag om skiljemän.

Vad ovan i denna § är stadgat äge ej tillämpning, med mindre husägaren inom två år från expropriationens fullbordande hos markägaren gör framställning om försäljning eller upplåtande av området.

Expropriationen medföre ej förändring i den husägaren förut tillkommande besittningsrätt till området, utan vare, om försäljning eller upplåtelse ej kommer till stånd, husägaren berättigad att under den tid, som för nämnda rätt kan återstå, fortfarande åtnjuta densamma mot fullgörande av de därför stadgade villkor.

---

9. Särskilda bestämmelser om expropriation av mark till uppförande av byggnader för överläggningar eller föredrag.

102 §.

• Rätt till expropriation för ändamål, som i 1 § 8 sägs, må ej beviljas annan än kommun eller municipalsamhälle, inom vars område den mark expropriationen skall avse är belägen, aktiebolag eller registrerad förening.

Sökes sådan rätt av annan förening än ekonomisk förening, och finner Konungen ansökningen förtjäna avseende, förordne Konungen att vad i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar är stadgat skall äga tillämpning i fråga om föreningen; och skall därefter med prövning av ansökningen anstå under skälig tid i avbidan på föreningens registrering.

103 §.

Ej må expropriationsrätt för ändamål, som i 1 § 8 avses, beviljas aktiebolag eller förening, utan att i bolagsordningen eller föreningens stadgar intagits noggrann uppgift å ändamålet för bolaget eller föreningen; och må bolagsordningens eller stadgarnas bestämmelser härom ej ändras utan Konungens medgivande, så länge bolaget eller föreningen är ägare av fastighet, som genom expropriationen förvärvats. Konungens befallningshavande äge tillse, att dylika bestämmelser, vilka ej må ändras utan Konungens medgivande, varda efterlevda.

104 §.

Expropriationsrätt för ändamål, som i 1 § 8 sägs, må beviljas endast i fråga om obebyggd mark belägen å sådan ort på landet, varest särskild svårighet att genom avtal förvärva erforderlig mark visas möta på grund därav att all jord inom ett vidsträckt område tillhör samme eller ett fåtal ägare.

105 §.

Har fastighet, som exproprierats för det i 1 § 8 angivna ändamål, överlåtits å annan ägare eller använts i strid mot bestämmelse som avses i 5 § tredje stycket, eller har sådan av aktiebolag eller förening exproprierad fastighet i avsevärd mån använts för annat ändamål än i bodelagsordningen eller stadgarna angivits, skall, även om fall som avses i 68 § ej är för handen, lösningsrätt äga rum enligt vad i 68—70 §§ sägs.

---

10. Särskilda bestämmelser om expropriation av ödelagd skogsmark.

106 §.

Rätt till expropriation för ändamål, som i 1 § 9 avses, må, om rätten ej skall utövas av kronan, icke beviljas annan än den kommun, inom vars område marken är belägen, eller landstinget eller skogsvårdsstyrelsen inom landstingsområdet.

107 §.

Prövar Konungen framställning om expropriationsrätt för ändamål, som i 1 § 9 sägs, förtjäna avseende, men erbjuder markens ägare, att han skall själv ombesörja återväxt, give Konungen honom skälig tid därtill.

Gör ej markens ägare sådant erbjudande eller varda nödiga åtgärder för återväxt ej vidtagna inom förelagd tid, och bifalles framställningen om expropriationsrätt, bestämme ock Konungen, därest denna rätt skall tillkomma annan än kronan, viss tid, inom vilken nye ägaren skall sörja för återväxt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1918. Dock skola stadgandena om val av ordförande och ersättare för ordförandena i expropriationsnämnder samt personer valbara till ledamöter i sådana nämnder tillämpas redan under år 1917. Av de valbara personer, som då utses, väljes en tredjedel för ett, en tredjedel för två och en tredjedel för tre kalenderår.

Genom denna lag upphäves förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov jämte de stadganden, som innefatta ändring i eller tillägg till nämnda förordning; dock skall i fråga om expropriationsmål, vari stämning utfärdats före den 1 januari 1918, vad i sagda förordning stadgas äga tillämpning, och skola, ändå att stämning ej utfärdats före nämnda dag, beträffande fastighet eller särskild rätt, som den exproprierande före samma dag tagit i besittning, stadgandena i 13 § första stycket och första punkten av andra stycket i omförmälda förordning tillämpas i stället för bestämmelserna i 7 § första stycket, 8, 9 och 11 §§ i denna lag. Förekommer i lag eller särskild författning hänvisning till bestämmelse, som sålunda upphäves, skall i stället motsvarande bestämmelse i denna lag tillämpas. Eljest göres ej genom denna lag ändring i vad lag eller särskild författning innehåller om fast egendoms avstående eller upplåtande för visst allmänt ändamål.

2:o) Lag

**om ändrad lydelse av vissa §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående
inteckning i fast egendom.**

Häri genom förordnas, att 16, 24, 36, 45 och 63 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom skola erhålla följande ändrade lydelse:

16 §.

Kanal eller annan därmed jämförlig anläggning, vartill marken till större eller mindre del blivit förvärvat enligt gällande bestämmelser om expropriation, må ej med inteckning enligt denna lag belastas.

24 §.

1 mom. Varder i enlighet med gällande bestämmelser om expropriation eller om ändring eller utrivning av vattenverk fast egendom avträdd och ersättningen å behörig ort nedsatt, skall vad sålunda avträts ej vidare häfta för inteckning, som meddelats i egendomen; skolande därom, sedan till rätten eller domaren inkommit anmälan om förhållandet, göras anteckning i inteckningsprotokollet så som i 23 § sägs.

2 mom. Kommer vid fördelning av ersättning, som enligt lager om dikning och annan avledning av vatten tillkommer vattenverksägare för skada eller intrång, eller av lösen för mark, som jämlikt bestämmelserna i gruvestadgan avträts till gruvägare, betalning att utfalla å huvudstolen av inteckning i egendomen, eller utfaller vid fördelning av medel, som jämlikt föreskrifterna i utsökningslagen skola fördelas mellan rättsägare i fast egendom ändå att försäljning av egendomen ej skett, betalning å huvudstolen av intecknad fordran, för vars gäldande försäljningen skolat ske, vare inteckningen till motsvarande belopp utan verkan; och varde därom, sedan fördelningen visats vara godkänd eller hava vunnit laga kraft, anteckning gjord i inteckningsprotokollet som nyss sagts.

Vad sålunda stadgats skall jämväl tillämpas, där enligt gällande bestämmelser om expropriation intecknad egendom tages i besittning av den exproprierande före expropriationens fullbordande eller allenast till en del varder till honom avträdd eller ock nyttjanderätt eller servitutsrätt till intecknad egendom upplåtes samt i något av de fall nu sagda äro vid ersättnings fördelning betalning utfaller å huvudstol av inteckning, så ock där enligt gällande bestämmelser om ändring eller utrivning av vattenverk allenast en del av intecknad egendom avträdes och vid fördelning av lösekillingen betalning utfaller å intecknings huvudstol.

36 §.

1 mom. Har egendom, som gemensamt med annan häftar för inteckning, blivit såld i den ordning utsökningslagen bestämmer, skall egendomen, sedan auktionen vunnit laga kraft och köpeskillingen erlagts, icke vidare häfta för större del av intecknade beloppet än köparen enligt 131 § utsökningslagen kan hava fått avräkna å köpeskillingen eller som enligt 117 § 1 mom. samma lag skall innestå i egendomen; och varde därom, efter ty i 23 § sägs, anteckning gjord i inteckningsprotokollet.

Varda av gemensamt intecknade egendomar en eller flera utmättningsvis sålda, skola de övriga ej vidare häfta för vad av inteckningen kunnat utgå ur köpeskillingen för de egendomar, som sålts; skolande därom, när det visas, huru köpeskillingen fördelats och att fördelningen blivit godkänd eller vunnit laga kraft, göras anteckning i inteckningsprotokollet.

2 mom. Ej heller skola i det fall, att enligt gällande bestämmelser om expropriation en eller flera av gemensamt intecknade egendomar helt eller delvis avträdas till den exproprierande eller av honom före expropriationens fullbordande tagas i besittning eller ock nyttjanderätt eller servitutsrätt till en eller flera av gemensamt intecknade egendomar upplåtes, eller att en eller flera av gemensamt intecknade egendomar varda helt eller delvis avträdde enligt gällande bestämmelser om ändring eller utrivning av vattenverk, eller att frälseränta, som gemensamt med annan fast egendom häftar för inteckning, varder inlöst för statsverkets räkning eller avlöst, de övriga egendomarna häfta för intecknat belopp, varför betalning utfallit vid ersättnings fördelning; skolande jämväl därom göras anteckning i inteckningsprotokollet enligt vad i 1 mom. andra stycket sägs.

45 §.

Har den tid, för vilken nyttjanderätten upplåtits, gått till ända, eller visas, att nyttjanderätten av annan anledning upphört, må på begäran av fastighetsägaren inteckningen dödas, även om inteckningshandlingen ej företes.

Har egendomen blivit utmättningsvis försold utan förbehåll om nyttjanderättens bestånd, då skall, sedan auktionen vunnit laga kraft och köpeskillingen erlagts, inteckningen vara utan verkan; skolande därom, sedan från auktionsförrättaren inkommit uppgift om förhållandet, göras anteckning i inteckningsprotokollet, å landet å nästa rättegångsdag under lagtima ting och i stad å nästa rättegångsdag för inteckningsärenden.

Vad i 24 § 1 mom. är stadgat med avseende å inteckning för fordran äge motsvarande tillämpning i fråga om inteckning för nyttjanderätt, som på grund av egendomens avträdande skall upphöra att gälla.

63 §.

Inteckningsärende må av rätten upptagas, å landet endast på lagtima ting samt i stad endast å måndag eller, om helgdag då inträffar,

nästa söckendag därefter; dock att fråga om inteckningsförnyelse må av rätten handläggas på landet, så som i 20 § andra stycket sägs, och i stad jämväl å annan rättegångsdag än måndag.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1918.

3:o) Lag

om ändrad lydelse av 71 § i lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten.

Härigenom förordnas, att 71 § i lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten skall erhålla följande ändrade lydelse:

Är fast egendom, för vilken löseskilling blivit nedsatt, intecknad, åligge Konungens befallningshavande att, sedan egendomen blivit avträdd, därom ofördröjligen göra anmälan å landet hos domaren och i stad hos rätten. Häftar den avträdde egendomen gemensamt med annan egendom för inteckningen, eller utgör det som avträts allenast en del av den egendom, vari inteckningen är meddelad, och har vid fördelning av löseskillingen likvid utfallit å inteckningens huvudstol, åligge ock Konungens befallningshavande att därom, sedan fördelningen godkänts eller vunnit laga kraft, göra anmälan efter ty nyss sagts och tillika insända fördelningsslängden. Har vid fördelning av ersättning, som i 67 § avses, likvid utfallit å huvudstol av intecknad gäld, vare lag samma.

Utan hinder därav att fördelning av löseskilling eller av ersättning, som i 67 § avses, ägt rum och blivit godkänd eller vunnit laga kraft, äge inteckningshavare, vars fordran icke blivit till fullo betäckt, den rätt, varom i 69 § 3 mom. förmåles.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1918, men skall ej tillämpas, där egendomen blivit avträdd före nämnda dag.

4:o) **Lag****om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.**

Häri genom förordnas, att 1 § i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har, för någon ords förseende med belysning eller drivkraft eller för dylikt ändamål eller för beredande av drivkraft åt sådan industriell anläggning, som finnes vara av större betydelse för det allmänna, Konungen prövat nödigt, att jord eller lägenhet, som tillhör enskild man, menighet eller inrättning, användes till framdragande av elektrisk starkströmsledning, skall vad för ändamålet erfordras, emot ersättning, avstås eller upplåtas.

Menighet vare dock ej pliktig att inom område, för vilket byggnadsstadgan för rikets städer äger tillämpning, eller inom fastställt hamnområde avstå eller upplåta gata, torg, allmän plats eller vattendrag.

Ej heller vare, där ledningen skall inom område, för vilket nämnda stadga icke är tillämplig, framdragas på mindre avstånd än etthundrafemtio meter från boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård, som tillhör jordens eller lägenhetens ägare, denne skyldig något avstå eller upplåta, utan så är, att Konungen finner annan sträckning för ledningen icke kunna utan synnerlig olägenhet användas.

Skall enligt vad i denna paragraf är stadgat jord eller lägenhet avstås eller upplåtas, äge vad i lagen om expropriation i allmänhet stadgas samt de i nämnda lag meddelade särskilda bestämmelserna om expropriation för elektriska svagströmsledningar motsvarande tillämpning; dock att, där jorden eller lägenheten skall användas för annans räkning än kronans, förhöjning i ersättningen skall äga rum med hälften av det belopp, som jämlikt de i samma lag stadgade grunder skall utgå.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1918.

Stockholm den 25 april 1917.

Med undersätlig vörtnad.